

HACI ARİF BEY

Türk Musikisinin büyük bestekârı Mehmed Arif Bey, 1831’de İstanbul’da Eyüpsultan’da doğdu. Daha ilkokulda iken, sesinin güzelliği ve musiki istidadıyla çevresinde ün kazandı. Aynı mahallede oturan Eyyübî Mehmed Bey ve Zekâi Dede’den ders almaya başladı. 13 yaşında Mızıkay-ı Hümâyûn’a girdi. Hâşim Bey’in derslerine devam etti. 20 yaşında iken Sultan Abdülmecid’e mâbeynci oldu. Sarayın haremindeki cariyelere musiki öğretmeni tayin edildi. Öğrencileri içinde “Çeşm-i Dilber” adında 15 yaşındaki bir Çerkeş kıızıyla ilgi kurdu. Bu kız için “Geçdi zahm-î tîr-i hicrin tâ dil-î nâşâdıma” Kürdîli Hicaz-kâr Şarkı’yı bestelemesi üzerine, Sultan Mecid tarafından Çeşm-i Dilberle evlendirildi ve 60 altın maaşla Saray’dan çıkarıldı. Arif Bey, 2 çocuğu olduktan sonra, bu ilk eşinden ayrıldı. Evlilik ancak 2 yıl sürmüştü. Sultan Mecid’in armağanı olan Taşlıktaki konağında sıkıntılı bir hayat yaşamaya başladı. Yaşı 30’a yaklaşırken, padişah tarafında mâbeynci sıfatıyla gene Saray’a alındı ve cariyelere musiki öğretmeni oldu. Bu defa öğrencilerinde “Zülf-i Nigâr” adındaki Çerkeş güzeline gönlünü kaptırdı. Dedikoduyu önlemek isteyen padişah, Ari Bey’i bu kızla evlendirdi. Ancak, bir çocuk dünyayı getiren Zülf-i Nigâr Hanım, pek genç yaşta veremden öldü. “Olmaz ilâç sîne-i sad-pâreme” Segah Şarkısı, bu olay üzerine bestelenmiştir.

1861’de Sultan Abdülmecid öldü ve bizzat bestekâr ve sazende olan kardeşi Sultan Abdülaziz, tahta çıktı. 30 yaşına gelen Arif Bey, üçüncü defa Saray’a alındı. Hem ser-hânendelik, hem de cariyelere musiki öğretmenliği yapıyordu. Şöhreti, bütün imparatorluğa yayılmıştı. En verimli çağındaydı. Günde birkaç şarkı bestelediği oluyordu. Bestekârımız, bu defa da Pertevniyâl Valide-Sultan’ın nedimelerinden “Nigâmîk” adındaki Çerkeş kıızıyla ilgilendi. Vâlîde - Sultan, nedimesini hemen Arif Bey’le evlendirdi. Taşlık’taki konağını bırakan bestekârımız, üçüncü eşiyle beraber Zencirlikuyu’daki çiftliğine çekildi. Saray’dan ayda 40 altın alıyordu. Bazı görevlerde bulduysa da sıkılıp ayrıldı. 1871’-deki bu ayrılışı tam 10 yıl sürdü. Ancak 45 yaşına gelince Abdülhamid devrinde tekrar Saray’a alındı. Şöhretinin doruğuna erişmişti. İran Şahı tarafından Tahran’a davet edildiyse de padişah izin vermediği için gidemedi. Bu arada Hicaz’a seyahat edip hacı oldu. Hükümdarlardan nişanlar, devlet adamlarından mücevherler alıyor, rahat bir hayat geçiriyordu. Ancak asabi ve huzursuz olmuştu. Saray hayatının eski renkliliği kalmadığı için sıkılıyordu. Bir ara padişaha bile şımarıklık etti ve 50 gün Saray’ın bir odasına hapsedildi. “Ahteri düşkün garîb-û âşık-ı âvâreyim” Nihâvend Şarkı’sını sunması üzerine bağışlandı. Üçüncü eşinden de bir kıızı olmuştu. “Gurûb etdî güneş dünyâ karardı” Kürdîli Hicazkâr Şarkı’sını besteledikten bir müddet sonra

28 Haziran 1885 günü 54 yaşında Saray'daki odasında öldü. Başıktaş'ta Yahyâ - Efendi Dergâhı'na gömüldü.

Arif Bey, son derece yakışıklı, güzel yüzlü, kibar, nazik, nükteci, fakat kaprisli ve huysuzdu. Hafızası ve zekâsı olağanüstü idi. Binlerce parçayı ezberden pürüzsüz okurdu. Musiki bilgisi hocaları derecesinde olmamakla beraber, zevki ve bestekârlık kabiliyeti onlardan üstündü. Okuyuşu falsosuz, üslûbu çok kibardı. Tam bir meclis adamı olarak ün yapmıştı. Bestekârlık dehası verimliydi. Bir gece 8 şarkı birden bestelemiş, diğer bir gece, Sultan Aziz'in verdiği bir güfteye 7 ayrı beste yapmıştı. "Mecmû'a-i Arifi" adında 600 sayfalık bir güfte dergisi yazıp bastırılmıştır. Kürdîli Hicazkâr makamı ile Müsemmen usûlünü bulup ilk defa kullanan Arif Bey'dir. Başta Şevki Bey olmak üzere, pek çok değerli öğrenci yetiştirmiştir.

Arif Bey, Türk Musikisi'nin en büyük şarkı bestekârıdır. Bugün elimizde bulunan şarkıları 326 tanedir. Ayrıca diğer formlarda yaptığı 10 eserin notaları da mevcuttur. 1.000 küsur şarkı ve bir hayli ilâhisinden zamanımıza kalanlar bunlardan ibarettir. Diğerleri, vaktiyle notaya alınamamak yüzünden bugün unutulmuştur.

Arif Bey, tek başına şarkı şeklini, Türk sanat musikisinin en önemli dalı durumuna getirmiştir. Ondan sonra gelen şarkı bestekârlarımızın en büyük kısmı, Arif Bey'i taklid etmişler veya onun açtığı yoldan yürümüşlerdir. Arif Bey'in ekolüne biz "Neo-klasik Türk Musikisi" diyoruz. Bu ekol, klasik ekol'den kesin şekilde ayrılır. Yalnız eserlerinin harikulade güzelliği bakmamdan değil, yaptığı tesir bakımından da pek az bestekârimiz Hacı Arif Bey'le mukayese edilebilir.

Kaynak: Yılmaz Öztuna, Türk Tarihinden Yapraklar, MEB, İstanbul, 1989. S. 279-281